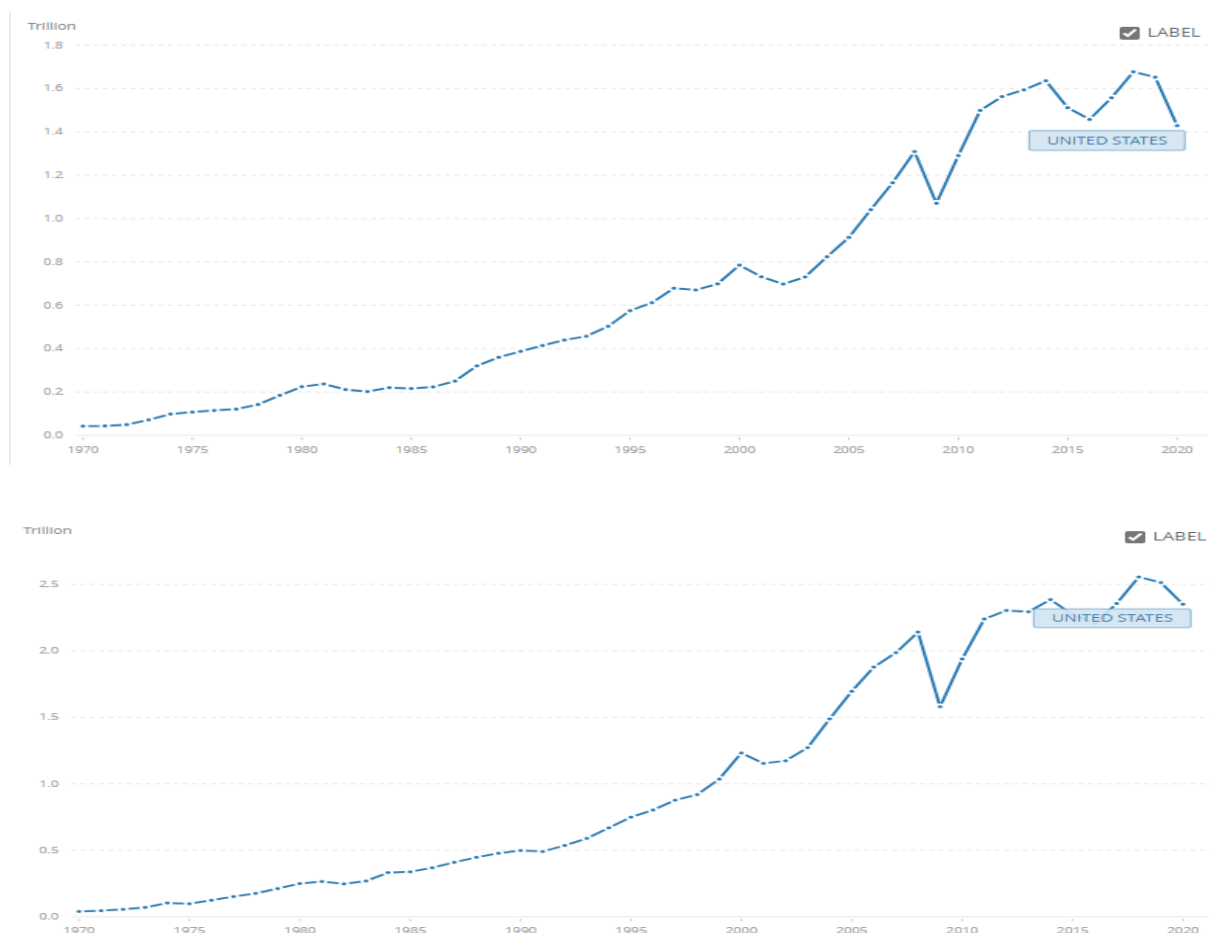

MO 10 - USA, Japonsko a BRIC ve světovém obchodě

10.1 USA ve světovém obchodě

Spojené státy americké (USA) patří k hlavním hráčům v oblasti mezinárodního obchodu. USA měly v roce 2020 více než 330 milionů obyvatel a jejich HDP na obyvatele dosahovalo v běžných cenách cca 63 tisíc USD (UNCTAD, 2022a), což z nich činí obchodní velmoc a jeden z nejatraktivnějších obchodních trhů. Míra otevřenosti ekonomiky, tedy součet exportu a importu vztaženého vůči HDP v roce 2020 činila 24 %. Co se týče vývoje exportu a importu, jsou znázorněny na obrázku 10.1.

Obr. 10.1. Vývoj exportu a importu zboží v USA, 1970-2020, bil. USD

In: World bank Open Data (2022) [Goods exports \(BoP, current US\\$\) - United States | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/locations/US?locations=US)

Z této velmi dlouhé časové řady je patrná dynamika mezinárodního obchodu, která nabrala na obrátkách především po roce 1990. Za třicet let, mezi roky 1990 a 2020 se objem zahraničního obchodu USA de facto ztrojnásobil. Hlavní příčinou je globalizace a s tím související fragmentace produkčního řetězce. USA má dvoudobou negativní obchodní bilanci. V roce 2020 činily importy do USA 1 431 miliard USD, exporty z USA 2 407 miliard USD. Bilanci služeb má USA naopak dlouhodobě pozitivní, objem mezinárodního obchodu se službami dosahuje zhruba třetiny zbožových toků (UNCTAD, 2022a). Co se týče hlavních obchodních partnerů USA, jsou uvedeny v tabulce 10.1

Tab. 1: Hlavní obchodní partneři USA, 2020

Export		Import	
Stát	Podíl, %	Stát	Podíl, %
Kanada	17	Čína	18
Mexiko	16	Mexiko	15
Čína	7	Kanada	13
Japonsko	5	Japonsko	6
		Německo	5

In: vl. zpracování na základě Statista, 2022 [United States - main import partners 2019 | Statista](#)

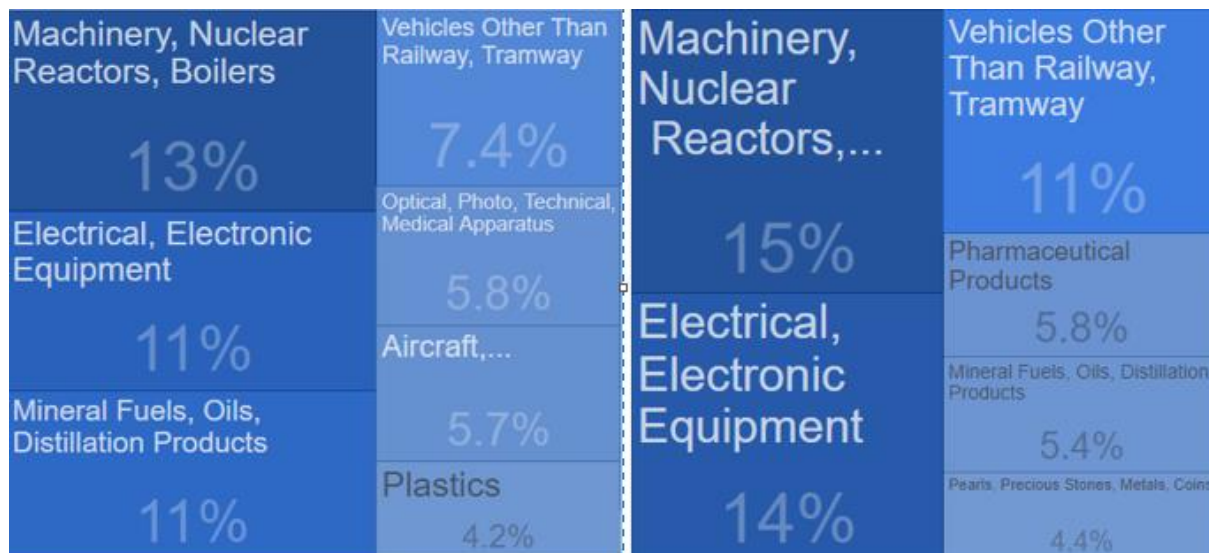
Na straně exportu je patrné vazba na sousedící státy, se kterou tvoří USA již od roku 1994 zónu volného obchodu NAFTA, od roku 2020 nazývanou USMCA. Oba sousedící státy se na exportu podílí třetinou, relativně významný podíl zaujímá i Japonsko, druhá největší obchodní velmoc Asie.

Poměrně intenzivní má ale USA vztah s Čínou, zejména na straně importu, kde se jedná o největšího obchodního partnera, který předčil i sousední Mexiko a Kanadu. USA byly první investoři, kteří vstoupili do Číny prostřednictvím tzv. zvláštních ekonomických zón po jejím otevření v 80. letech. Od této doby vzájemný obchodní vztah nabýval na síle a momentálně import z Číny do USA tvoří jeden z největších obchodních zbožových toků na světě.

Co se týče struktury obchodu, je znázorněn na obrázku 10.2. Z obrázku je patrné, že páteří zahraničního obchodu je průmyslové zboží. Čtvrtinu exportu USA tvoří strojírenství a elektronika, více než 7% dopravní prostředky a více než 5% letecký průmysl. Zajímavostí je i 11% podíl minerálních paliv na vývozu USA. Exportu

převyšuje import této položky o více než 6 procentních bodů, což z USA činí čistého exportéra surovin.

Obr. 10.2 Struktura zahraničního obchodu (X, M) v USA, 2020, v %

In: Trade Economics, 2022, [United States Exports By Category \(tradingeconomics.com\)](https://tradingeconomics.com)

Na straně importu do USA opět dominuje strojírenství, elektronika a dopravní prostředky, USA je také dovozcem farmaceutických výrobků. V oblasti technologií je nutné zmínit i poměrně vysoký podíl ICT exportů, které činí necelých 10% dovozů a více než 14% vývozu USA (UNCTAD, 2022a).

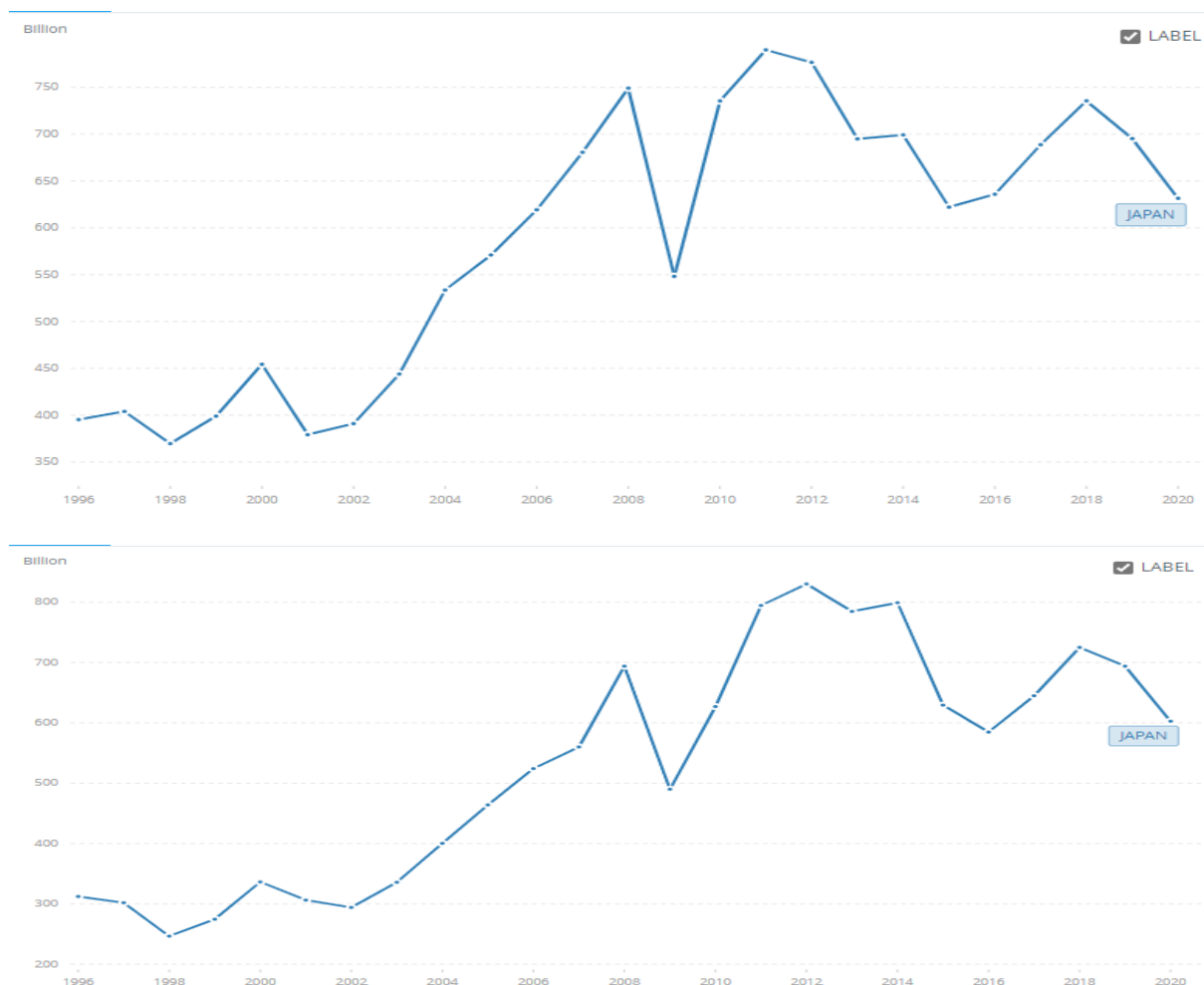
10.2 Japonsko ve světovém obchodě

Japonsko je po Číně druhá největší ekonomika Asie, ačkoliv s počtem 126 milionů obyvatel není zdaleka nejlidnatější. Její HDP na obyvatele tvořilo v roce 2020 necelých 40 tisíc dolarů v běžných cenách (UNCTAD, 2022b). Po druhé světové válce patřilo k tzv. triádě. Tedy třem obchodním mocnostem světa a to spolu s USA a Evropským společenstvím. Právě díky USA bylo v Japonsku po roce 1945 vybudováno tržní hospodářství de facto západního střihu. To spolu v kombinaci s investicemi do vědy a výzkumu učinilo z Japonska lídra v řadě oblastí průmyslové produkce s vysokou přidanou hodnotou (př. elektronika, přesné strojírenství, farmacie, bioinženýrství apod.).

Prosperita Japonska byla nicméně ovlivněna dopady realitní krize v 90. letech, od kdy dynamika růstu přestala výrazněji stoupat, tzv. ztracení dekáda. Japonsko si nicméně

dosud udržuje stabilní pozici v řadě zahraničně obchodních indikátorů. Zahraniční obchod Japonska je znázorněn na obrázku 10.3.

Obr. 10.3 Vývoj exportu a importu zboží v Japonsku, 1995-2020, mld. USD

In: World Bank Open Data (2022) [Goods exports \(BoP, current US\\$\) - Japan | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/SD/SH.UOVS.CD)

Z obrázku 10.3 je zřejmý setrvalý nárůst exportů již od 70. let, kde k poklesu došlo až v druhé polovině let 90.tých. Další značný pokles nastal až po roce 2008 po celosvětové ekonomické a finanční krizi. Import do Japonska, znázorněný od 90. let de facto kopíruje vývoj exportu, kdy k největšímu propadu došlo opět po roce 2008. K tempa zbožíové výměny obnovení došlo až po roce 2010.

Obchodní bilance Japonska je dlouhodobě pozitivní, v roce 2020 činila 5 859 miliard USD, přičemž vývoz dosahoval 641 miliard a dovoz 635 miliard dolarů. Na rozdíl od USA vykazuje ale Japonsko negativní bilanci služeb, v roce 2020 dosahoval 24 miliard

dolarů. Míra otevřenosti Japonska je mírně vyšší než v případě USA a v roce 2020 tvořila 32% (UNCTAD, 2022b).

V tabulce 10.2 jsou uvedeni hlavní obchodní partneři Japonska. Mezi hlavní obchodní partnery Japonska patří především asijské země v čele s Čínou, která dominuje exportu a importu, přičemž Čína je ve vztahu s Japonskem čistý vývozcem. Silnou roli historicky zaujímá i obchodní výměna s USA. Důležitými obchodními partnery jsou také asijské ekonomiky, které prošly ekonomickými reformami v 70. a 80. letech (tzv. asijská draci) a jsou současně i konkurenty japonských exportů na světových trzích (J. Korea, Taiwan).

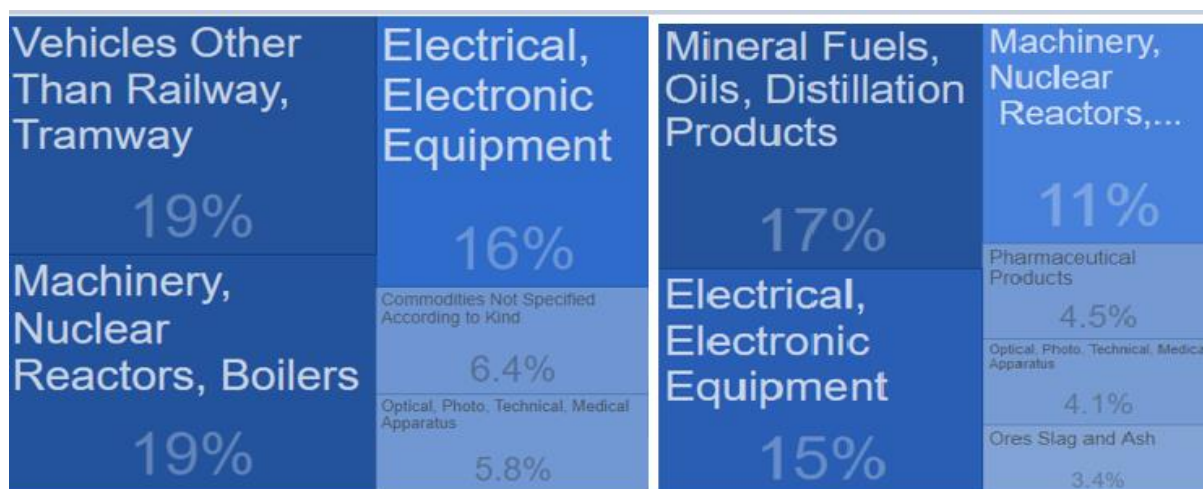
Tab. 10.2 Hlavní obchodní partneři Japonska, 2020

Export		Import	
Stát	Podíl, %	Stát	Podíl, %
Čína	22	Čína	26
USA	18	USA	11
J. Korea	7	Austrálie	6
Taiwan	7	J. Korea	4
Hong Kong	5	Taiwan	4

In: vl. zpracování na základě Statista, 2022, Japan: main export partners 2020 | Statista

Z Austrálie dováží Japonsko především nerostné suroviny, jelikož na ně je japonské území velmi chudé, což nicméně Japonci zvládli přetavit v konkurenční výhodu při průmyslové produkci úsporných výrobků s nízkou spotřebou energie. Co se týče detailnější struktury exportu a importu, je znázorněn na obrázku 10.4.

Obr. 10.4 Struktura zahraničního obchodu (X, M) Japonska, 2020, v %

In: Trade Economics, 2022, Japan Exports By Category (tradingeconomics.com)

Vzhledem k tomu, že je Japonsko rozvinutou ekonomikou, tvoří páteř exportů průmyslová produkce. 40 procent exportu připadá na dvě položky, dopravní zařízení a strojírenství, další důležitou komoditní položkou je elektronika s 16%. Optické zařízení a medicínské přístroje tvořilo v roce 2020 zhruba 5% exportu. Zejména optika a produkce fotoaparátů historicky patřila k silným komoditním artiklům Japonska.

Na straně importu tvoří klíčovou položku minerální paliva a suroviny, kterými Japonsko samo nedisponuje, jak již bylo naznačeno výše. Japonsko dále dováží i železnou rudu (3% importu). Další důležité položky tvoří strojírenství a elektronika, téměř 5% podíl zaujmají farmaceutické produkty. ICT produkce pak tvoří zhruba desetinu zbožového exportu a 14% importu (UNCTAD, 2022b). V této oblasti zaujímá Japonsko opačnou pozici než Spojené státy.

10.3 BRIC ve světovém obchodě

Ekonomiky BRIC (Brazílie, Rusko, Čína, Indie) tvoří lidnaté státy, jejichž silný ekonomický růst je spojen především v liberalizačními a globalizačními tendencemi v 90. letech. Zkratku BRIC vymyslel v konzultantské společnosti Goldman Sachs v roce 2001 Jim O'Neill, zkratka se velmi rychle ujala i v odborných kruzích a dodnes je běžně využívána. O několik let později byla modifikována na BRICS, kdy se k výše vyjmenovaným státům přidala i Jižní Afrika.

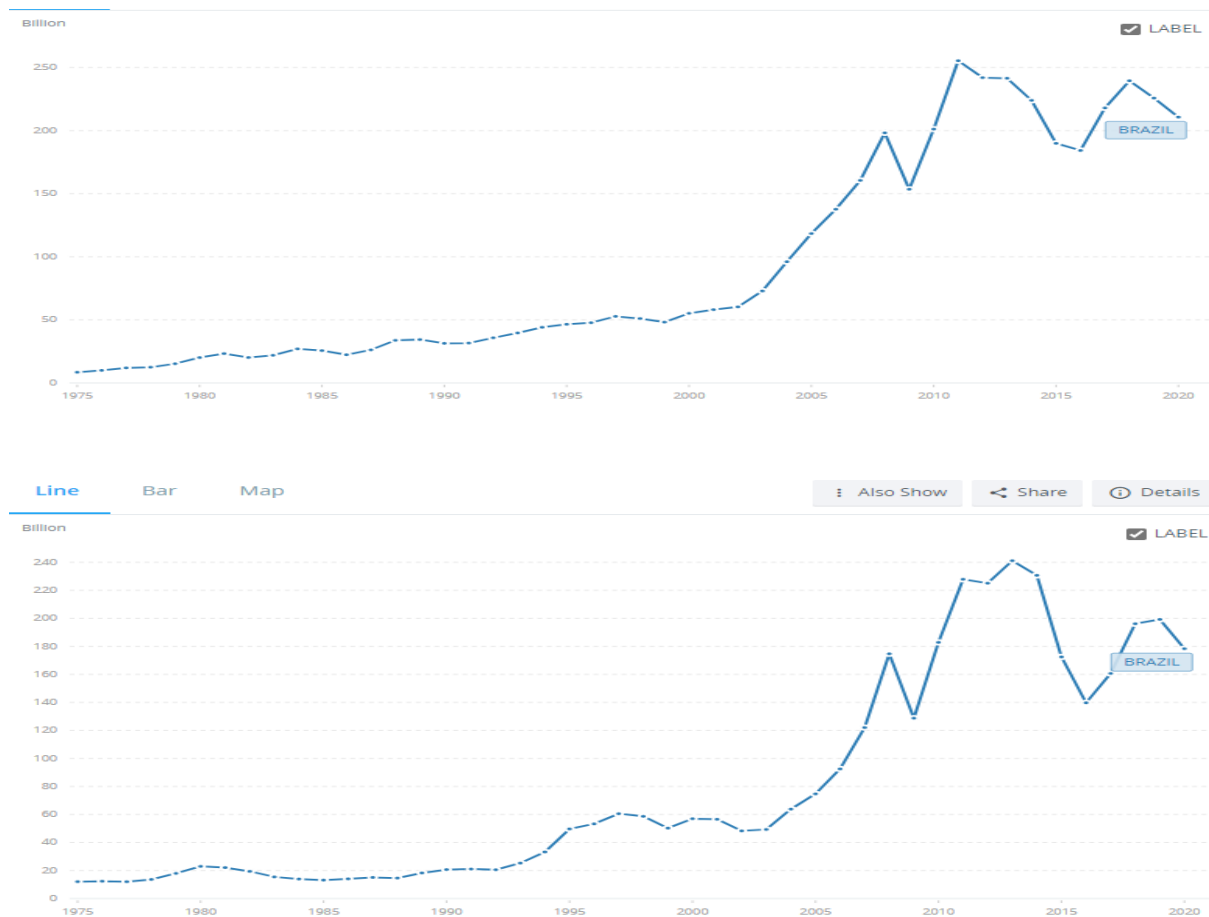
Brazílie

Brazílie je největší jihoamerická ekonomika s více než 212 miliony obyvatel a HDP na osobu činilo v roce 2020 necelých 6 700 dolarů (UNCTAD, 2022c). Jedná se o bývalou portugalskou kolonii, která ale získala nezávislost již v 19. století (1815). Z této doby nicméně zůstala Brazílii portugalská jako oficiální jazyk a její obyvatelstvo tvoří směsici původních obyvatel a Evropanů a dále Afričanů, jejichž předkové sem byli dovezeni jako otroci především kvůli pěstování cukrové třtiny.

Brazílie disponuje i značným nerostným bohatstvím, těží se zde železné rudy, zlato i fosfáty, což se odráží i ve struktuře jejího zahraničního obchodu. Latinskoamerický kontinent byl po druhé světové válce zasažen autokratickými diktátorskými režimy, první demokratické volby se podařil uspořádat po roce 1988. V následujících dvou dekádách zažila Brazílie výrazný ekonomický růst a prosperitu, což mělo dopad i na vývoj jejího zahraničního obchodu, jak je zřejmé z obrázku 10.5. Strmý nárůst exportu je patrný především v nultých letech a tento trend přerušila až celosvětová ekonomická

krize, další pokles nastal po roce 2013 kvůli vnitřní problémům brazilské ekonomiky a rozsáhlým korupčním skandálům.

Obr. 10.5 Exporty a importy zboží, Brazílie, 1975-2020, mld. USD

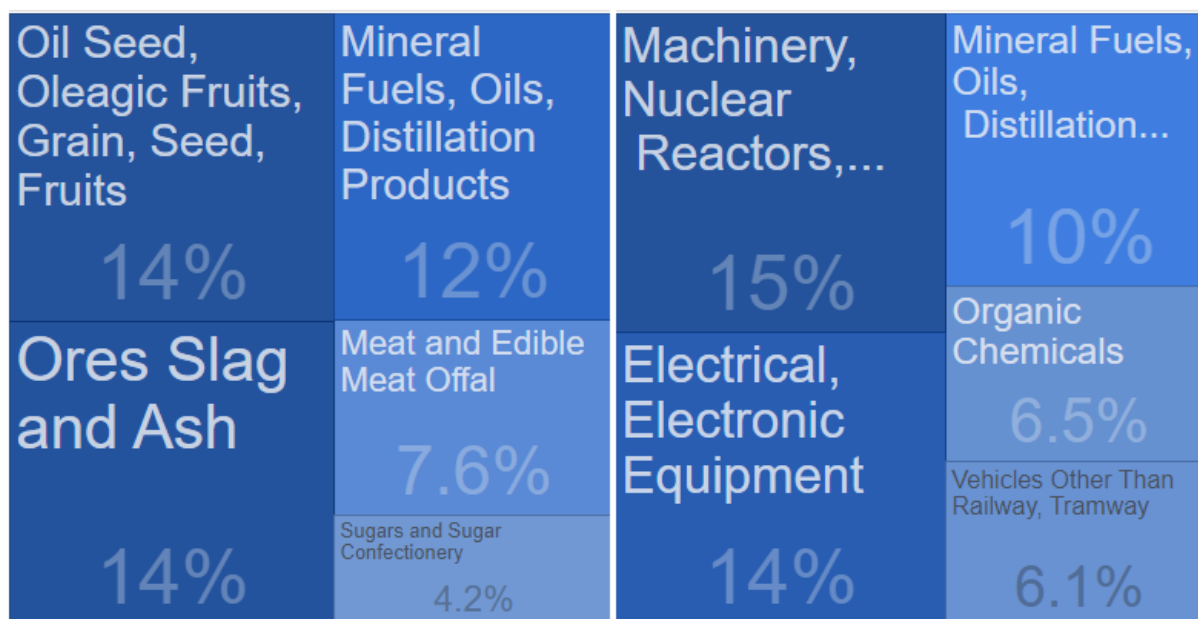
In: World Bank Open Data (2022) [Goods exports \(BoP, current US\\$\) - Brazil | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/BB/GY.Exports.ZS.BV)

Poslední pokles exportu i importu je spojen s pandemickou situací ve světě. Brazílie má dlouhodobě kladnou obchodní bilanci, v roce 2020 vyvezla zboží v hodnotě 209 miliard dolarů a dovezla zboží za 166 miliard dolarů (UNCTAD, 2022c). Vzhledem k jejímu nižšímu stádiu rozvoje je objem mezinárodního obchodu se službami relativně malý, tvoří zhruba desetinu zbožové výměny, bilance služeb je dlouhodobě negativní. Míra otevřenosti ekonomiky dosahovala v roce 2020 33% a byla nejvyšší za sledované období (UNCTAD, 2022c).

Největšími obchodními partnery na straně exportu byly v roce 2019 Čína (28%) a USA (13%), následované sousedící Argentinou. Na straně importu to byla opět Čína (21%), USA (18%), Německo (6%) a Argentina (5%) (Statista, 2022).

Nerostné bohatství se promítá i do brazilské struktury exportu, která je znázorněna na obrázku 10.6. Na straně exportu převažují komodity primárního sektoru jako olejová semena, obilí a ovoce (14%). Díky své geografické poloze a z množství úrodné půdy coby konkurenční výhody Brazílie je možné mít i více sklizní za rok. Rostlinná produkce spolu s železnou rudou tvoří třetinu exportu. Brazílie vyváží i masné výrobky (8%) a cukr (4%), související s pěstováním cukrové třtiny. Další významná položka exportu jsou paliva (12%), které těží v blízkosti svého pobřeží.

10.6 Struktura zahraničního obchodu (X, M) Brazílie, 2020, v %

In: Trade Economics, 2022, [Brazil Imports By Category \(tradingeconomics.com\)](https://tradingeconomics.com)

Na straně exportu dominují položky sekundárního sektoru, strojírenství (15%) nebo elektronika (14%). Kromě minerálních paliv Brazílie dováží i chemikálie a dopravní prostředky. Jedná se tedy o průmyslovou produkci, kterou není schopná vlastními silami vyrobit. Ze struktury obchodní výměny tedy vyplývá stále dědictví koloniální minulosti, ze kterého se Brazílie stále nebyla schopná plně vymanit.

Rusko

Ruská federace je největším státem, který vznikl po rozpadu Sovětského svazu na počátku 90. let (prosinec 1991). Rusko má 145 milionu obyvatel a jeho HDP na obyvatele v běžných cenách dosahovalo v roce 2020 10 100 dolarů (UNCTAD, 2022d). Rusko je plochou největším státem světa se značným nerostným bohatstvím a

zásobami ropy a zemního plynu, které tvoří páteř jeho exportu. Vývoj exportu a importu je znázorněn na obrázku 10.7.

Obr. 10.7. Exporty a importy zboží, Rusko, 1995-2020, mld. USD

In: World Bank Open Data (2022) [Goods exports \(BoP, current US\\$\) - Russian Federation | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/SD/SH.UOVS.CD)

Z obrázku 10.7 je patrný prudký nárůst exportu mezi roky 2000 a 2008, kdy se projevila celosvětová ekonomická krize. Další propad obchodní výměny nastal po roce 2014 po ruské anexi Krymu a spouštění západních sankcí. To se projevilo i na straně vývozu, který je ve vývoji de facto analogický. Poslední zpomalení v roce 2019 je důsledkem pandemické situace. V roce 2020 vyvezlo Rusko zboží v hodnotě 332 miliard dolarů, objem dovozu činil 240 miliard, obchodní bilance je dlouhodobě kladná. Naopak bilance služeb dosahuje záporných hodnot, v roce 2020 to bylo 17 miliard dolarů (UNCTAD, 2022d).

Největší obchodními partnery Ruska byly v roce 2019 na straně exportu Čína (18%), Nizozemsko (10%), sousedící Bělorusko (5%) a Německo (5%). Na straně importu to byla opět Čína (20%), Německo (13%) a Bělorusko (6%) (Statista, 2022). Vzhledem ke geografické blízkosti k Evropě, pokud ale sečteme podíly jednotlivých zemí EU na vzájemném obchodě, je EU pro Rusko největším exportním trhem s téměř 38%

podílem v roce 2020. Rusko je pro EU pátým největším obchodním partnerem. Pro ilustraci, Rusko tvoří zhruba 26% importů ropy a 40% importů plynu v EU (EK, 2022).

To vypovídá o jeho komoditní struktuře, kde v roce 2020 téměř polovinu exportu tvořila minerální paliva, 10% železné rudy a kovy a zhruba 27% tvoří strojírenství, kam spadá i letecký průmysl. S velkým objemem exportu nerostných surovin souvisí vysoká míra otevřenosti ruské ekonomiky, která dosahoval 46% (UNCTAD, 2021d). Struktura exportu je znázorněna na viz obrázku 10.8.

10.8. Exportní struktura Ruska, 2020

Export structure by product group in 2020

(as % of total exports)

In: (UNCTAD, 2022d) [UNCTADstat - General Profile](#)

Na straně importu dominují stejně jako v Brazílii průmyslové produkty. V roce 2020 tvořilo více pětinu položka strojírenství (18%), následovaná elektronikou (13%), dopravními prostředky (8%) a farmaceutickými produkty (5%) (Statista, 2022). Tato struktura, dominující vývoz nerostných surovin a dovoz průmyslové produkce s vyšší přidanou hodnotou je typická pro rozvojové a rozvíjející se ekonomiky (tzv. *emerging states*) a je analogická s Brazílií.

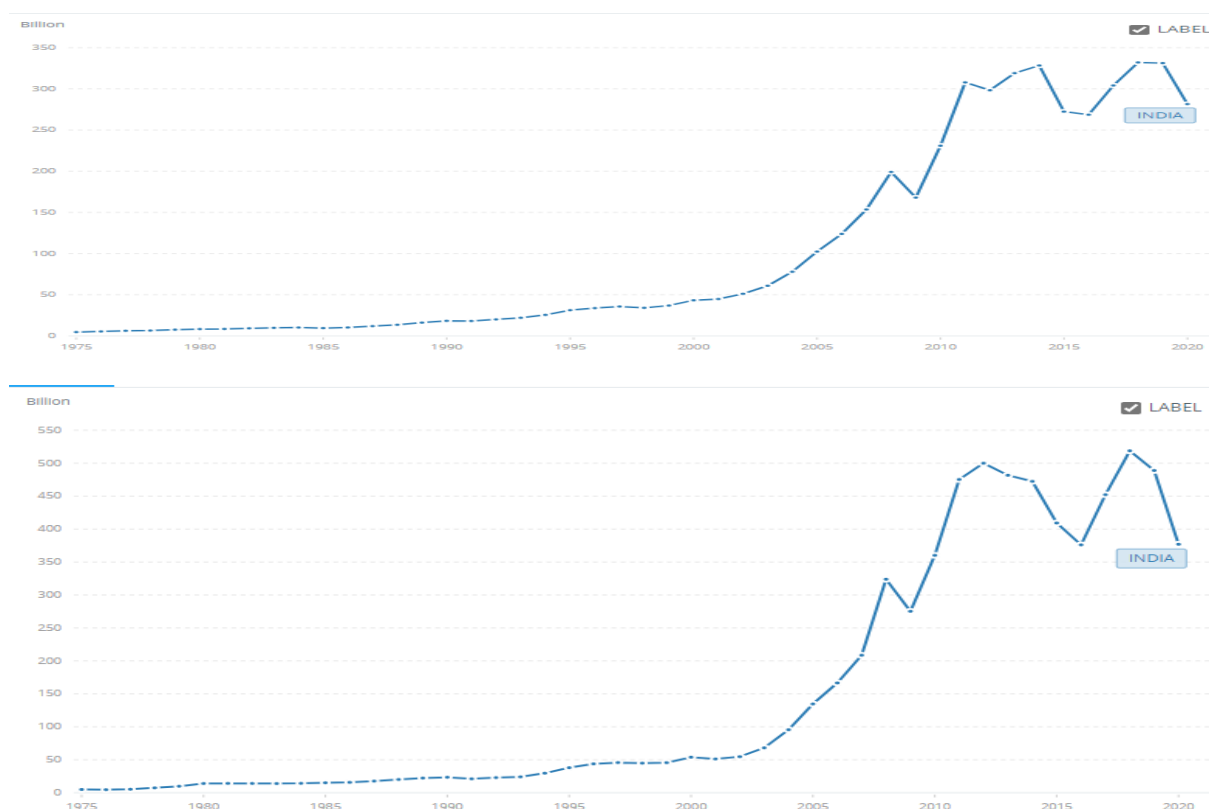
Indie

Indie je druhá nejlidnatější zemí světa, její populace dosahuje 1,38 miliardy obyvatel, HDP na obyvatele bylo v roce 2020 necelých 2000 dolarů v běžných cenách (UNCTAD, 2022e). Indie patřila od počátku 18. století mezi britské kolonie a jako samostatný stát vznikla v roce 1947, kdy se Britská Indie rozdělila na muslimský Pákistán a převážně hinduistickou Indii. Jedná se o nejlidnatější demokracii světa, která ale dlouhá desetiletí provozovala protekcionistickou obchodní politiku. Teprve v 90. letech začala s reformami směřující k větší otevřenosti. Díky konkurenční výhodě angličtiny, která je úředním jazykem Indie, se především pro nultá léta stala

synonymem pro nárůst outsourcingu služeb západních společností v podobě call-center a service center.

Dalším specifickým segmentem Indie je i její orientace na IT sektor a IT služby. Synonymem úspěchu je například město Bangalore (*Bengaluru*), kde má sídlo řada amerických technologických firem jako Texas Instruments, Google, Apple, Microsoft a další a je označováno jako *Silicon Valley of India*.

Obr. 10.9 Exporty a importy zboží, Indie, 1975-2020, mld. USD

In: World Bank Open Data (2022) [Goods exports \(BoP, current US\\$\) - India | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/IN/EX)

Struktura obchodní výměny je znázorněna na obrázku 10.9. Je zřejmé, že mezi rokem 1975 a 1995 byla dynamika exportu i importu velmi nízká, k jejímu nárůstu došlo až v druhé polovině 90. let. Mezi roky 1995 a 2008 se objem exportu a importu zesedminásobil. K mírnému poklesu došlo až v roce 2008. výraznější pokles nastal až v roce 2014 v důsledku vyčerpání reformního potenciálu v počátku 90. let. Co se týče obchodní bilance, v roce 2020 dosahovaly exporty 220 miliard dolarů, importy 372 miliard dolarů, obchodní bilance vykazuje dlouhodobý schodek (UNCTAD, 2022e).

V případě bilance služeb je situace opačná a objem mezinárodního obchodu se službami téměř dosahuje toho zbožového. V roce 2020 vyvezla Indie služby v hodnotě 203 miliard dolarů a dovezla v hodnotě 153 miliard dolarů, bilance služeb je v Indii dlouhodobě kladná. Míra otevřenosti ekonomiky dosahovala v roce 2020 38% (UNCTAD, 2022e).

Mezi hlavní obchodní partnery Indie na straně exportu patřily v roce 2019 USA (17%), spojené arabské Emiráty (9) a Čína (5%). Největšími importéry do Indie byly ve stejném roce Čína (15), USA (7), Spojené arabské emiráty (6) a Saudská Arábie (5%) (Statista, 2022).

Co se týče struktury zbožového exportu, Indie nemá díky zaměření na služby výraznější exporty primárních produktů a její export je více diverzifikovaný. Ačkoliv nejdůležitější položkou v exportu tvořily v roce 2020 minerální paliva (10%), byly následované jen položkou perly a vzácné kameny (9%). Dále následují exporty farmaceutik, strojírenství a organické chemie (po 6%), elektronika a dopravní prostředky (po 5%)

Na straně importu tvořily dominantní položku minerální paliva (28%), následované elektronikou (12%) strojírenstvím (10%) a produkty organické chemie (5%) (Trade Economics, 2022). Indie tedy velmi málo vyváží agrární produkci a je poměrně silně závislá na dovozu paliv. Na druhou stranu vývoz průmyslové produkce je na poměry rozvojových ekonomik relativně diverzifikovaný a zahrnuje řadu položek.

Čína

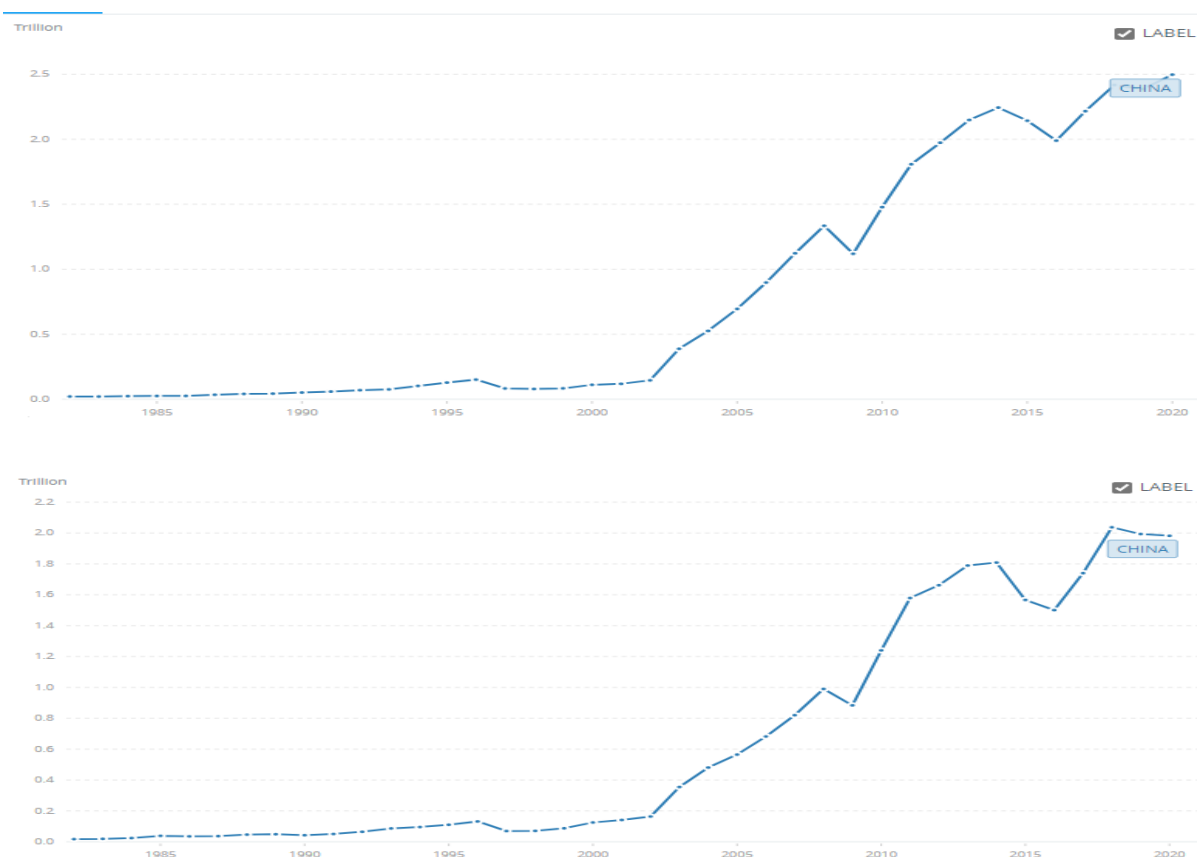
Nejlidnatější ekonomika světa s 1,43 miliardy obyvatel dosahovala v roce 2020 HDP na obyvatele 10 238 USD v běžných cenách, tj. asi pětinasobek indického (UNCTAD, 2022f). Ačkoliv je to jedna z nejstarších civilizací, po druhé světové válce nastalo v zemi pod taktovkou tajemníka a předsedy komunistické strany Mao Ce-tunga k uzavření a ekonomika byla řízena socialistickým centrálním plánováním. K otevření Číny a liberalizačním reformám ekonomiky došlo až po Maově smrti v roce 1976. Za vlády dalšího tajemníka Teng Sioa-pchinga, který řídil Čínu od konce 70. let do konce 90. let, zavedl Peking ekonomické reformy a otevřel Čínu světu.

Díky jeho reformám a zavedení tržních prvků do socialistického hospodářství se z Číny stala jedna z nejrychleji rostoucích ekonomik světa. Svůj dopad měly i dříve zmíněné

zvláštní ekonomické zóny v 80. letech, kde čínští pracovníci byli zaměstnaní u nejprve amerických a pak evropských firem, které využívaly značného rozdílu v nákladech na výrobu. Během třech desetiletí se z Číny stala de facto továrna světa a Čína disponuje díky tomu faktu nadprůměrným průmyslovým sektorem.

Jak je patrné z obrázku 10.10, razantní nárůst zahraničního obchodu ale nastal až po roce 2001, kdy Čína vstoupila do WTO. Mezi roky 2000 a 2015 se objem obchodu dvacetinásobil. Míra otevřenosti ekonomiky činila v roce 2020 více než 35% (UNCTAD, 2022e).

Obr. 10.10 Exporty a importy zboží, Čína, 1975-2020, bil. USD

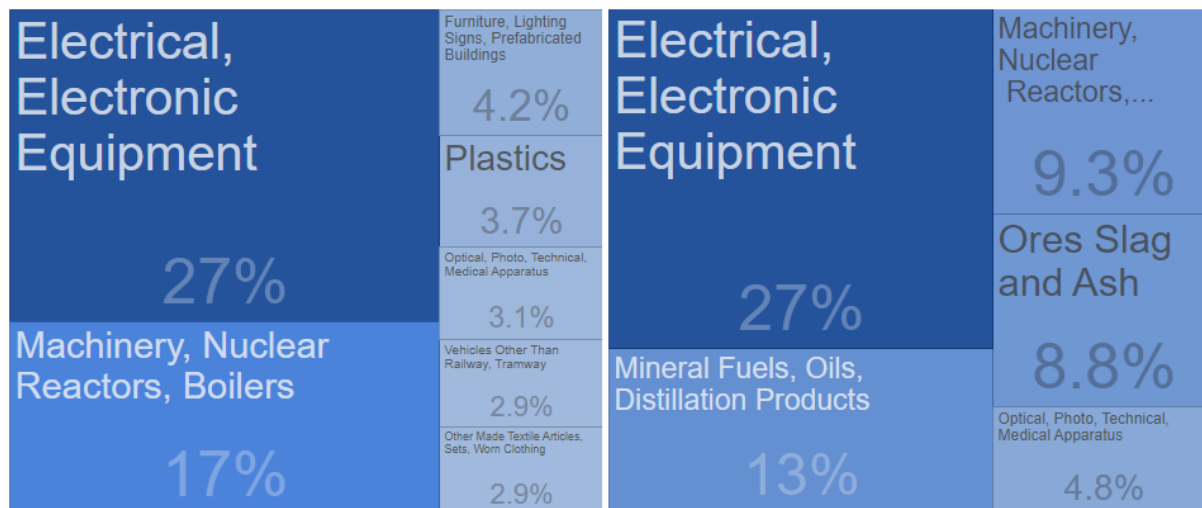
In: World Bank Open Data (2022) [Goods exports \(BoP, current US\\$\) - China | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/SH.GS.Exports.CD?locations=CN)

Co se týče vývoje obchodní bilance, je dlouhodobě pozitivní, v roce 2020 činil export 2590 miliard dolarů, import 2057 miliard dolarů. Naopak bilance služeb je negativní, jejich objem je oproti zbožovému obchodu zhruba desetinový (UNCTAD, 2022f).

Co se týče teritoriální struktury, největším exportním partnerem byly v roce 2020 USA (18%), následované asijskými státy Hong Kong (11%), Japonsko (6), Vietnam a Jižní Korea (po 6%).

Asijské státy dominovaly na straně importů Japonsko a Jižní Korea (po 10%), následované USA (8%), Austrálií (7%) a Německem (6%). Rozdíl mezi podílem an importu a expertu US je poměrně značný, jedná se o jeden z největších deficitů ve světovém obchodě. Austrálie, ačkoliv je sama rozvinutou ekonomikou, dováží do Číny své nerostné bohatství, především uhlí, které Čína potřebuje pro průmyslovou produkci.

Obr. 10.11 Struktura zahraničního obchodu (X, M) Čína, 2020, v %

In: Trade Economics, 2022, [China Exports By Category \(tradingeconomics.com\)](https://tradingeconomics.com)

Z hlediska komoditní struktury, uvedené na obrázku 10.11, převažují na straně exportu průmyslové zboží, především elektronika (27%) a strojírenství (17%). Vzhledem k přesunutí řady výrob do Číny kvůli rozdílu výrobních nákladů je ale čínský export značně diversifikován. Čína vyváží i nábytek (4%). Plastové výrobky (4%), optické přístroje (3%), nebo dopravní zařízení (3%).

Na straně importu je kromě dominantní položky elektronika (27%) i výrazná položka minerální paliva (13%) a železná ruda (9%), které Čína dováží, kvůli své průmyslové produkci. Desetinu importu stále zaujímal v roce 2020 i strojírenství (9%).

